

Žáky s potížemi proplatí stát

(Lidové noviny, 6.10.2015, Radka Kvačková)

Speciální školy se nezruší, na handicapované či sociálně znevýhodněné ale ztratí monopol

České školství čeká od září 2016 závažná změna vzdělávání handicapovaných a znevýhodněných dětí. Nejde o to, že by se kompletně zrušily praktické, dříve zvláštní školy, jak se někteří domnívají, ale o to, že se zásadně mění systém podpory žáků s handicapem. Na otázky, které si v té souvislosti mnozí kladou, odpověděla Lenka Felcmanová z České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání.

- LN Víme, jaká část žáků má postižení či znevýhodnění?

Přesně ne. V jednom kraji se objeví třeba 7,5 procenta dětí s určitým typem postižení, v druhém 1,2 procenta. Přitom nelze mluvit o zásadní odlišnosti území. Je to dáno jen tím, že v každém kraji přistupují k identifikaci speciálních vzdělávacích potřeb jinak. Je to důsledek absence jednotné metodiky.

- LN Takže počty neznáme...

V rámci projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR, jehož hlavními řešiteli byla Univerzita Palackého v Olomouci a organizace Člověk v tísni, jsme vytvořili několik modelů očekávané četnosti dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Rozptyl je ale velký. Ve školské statistice je dnes evidováno zhruba 4,5 tisíce dětí se sociálním znevýhodněním. Mají potvrzení od školského poradenského zařízení. Ve statistikách a analýzách ministerstva práce a sociálních věcí a ministerstva vnitra nalezneme ale minimálně 50 tisíc dětí ve věku povinné školní docházky, které spadají do kategorie sociálního znevýhodnění. Jsou zanedbávané nebo týrané. Dále jde o děti s odlišným mateřským jazykem či děti žijící v sociálně vyloučených lokalitách. Takže v případě dětí s tímto znevýhodněním čekáme velký, byť postupný nárůst.

- LN Můžete polopaticky vysvětlit, co se bude měnit?

Představte si, že máte dítě s vážným handicapem. Jak dnes, tak i napříště se můžete rozhodnout, zda jej na doporučení odborníků pošlete do speciální školy, nebo do běžné školy za rohem. Změna spočívá v tom, že dosud ta škola za rohem mohla, ale nemusela vašemu dítěti poskytovat podporu, jakou potřebuje. A třeba na to nedostávala od státu ani prostředky. Teď to bude vymahatelné a škola ty prostředky dostane. To umožní vzdělávání těchto dětí v běžných školách. Ta podpora bude všude stejná. Finanční dotace se bude odvíjet od stanovených podpůrných opatření. Škola obdrží z poradenského zařízení doporučení, ve kterém bude uvedeno, jaká konkrétní opatření má při vzdělávání žáka uplatňovat. Ředitel na ně dostane potřebné finance a v metodických materiálech si může dohledat, v čem dané opatření spočívá.

- LN Mluvíte o Katalogu podpůrných opatření?

Ano. Tento katalog vznikl jako metodická podpora určená školám k tomu, aby se pedagogům ulehčil přechod na nový systém.

- LN Má ale přes tisíc stran. To budou muset ředitelé a učitelé nastudovat?

Dohromady je to něco přes tisíc pět set stran. Samozřejmě že učitel, který vzdělává jednoho žáka s určitým druhem zdravotního postižení, nebude muset nastudovat celý katalog.

- LN Takže když dostane do třídy dítě s autismem, vybere si jen díl vztahující se k autismu?

Ano, katalog je členěn podle jednotlivých druhů zdravotního postižení a dílčí katalog je také zpracován pro děti se sociálním znevýhodněním, kterým se myslí například nedostatečná znalost vyučovacího jazyka nebo nedostatečná podpora ke vzdělávání v domácím prostředí. Učitelé si budou moci zvolit dílčí katalog.

- LN Ale stejně to asi nebude deset nebo dvacet stránek...

Dílčí katalogy mají od 150 do 360 stran.

- LN Nelze vytvořit kompaktnější, stručnější materiál?

Ono už takhle je to hodně schematizované. Pedagog ale pravděpodobně nebude uplatňovat všechna uvedená opatření. Bude na školském poradenském zařízení, aby doporučilo, která jsou pro konkrétní dítě vhodná.

- LN Ke katalogu byla tisková konference. Mluví se na ní ale hlavně o dětech se zdravotním postižením. Přitom největší problém mívají učitelé s dětmi, které vykazují poruchy chování spojené třeba s nějakou poruchou učení. Věnuje se ten katalog i jim?

V zadání projektu byl definovaný okruh skupin dětí, pro které se katalog má připravit. A pravdou je, že tam chyběly děti s poruchami učení a s poruchami chování. Měl se vytvořit katalog pro všechny druhy zdravotního postižení a sociálního znevýhodnění. Teď je na ministerstvu školství, aby zajistilo metodickou podporu i pro další skupiny dětí. Na druhou stranu v případě specifických poruch učení, jako je třeba dyslexie nebo dysgrafie, už teď řada metodických materiálů existuje. A většina pedagogů je zvyklá tyto děti vzdělávat. Méně zkušeností je například s dětmi se zrakovým nebo sluchovým postižením. Učitelé se také více obávají vzdělávání dětí s poruchami autistického spektra.

- LN Kolik stálo vytvoření toho de facto neúplného katalogu?

Naše odborná společnost byla partnerem projektu s nefinanční účastí, dle mých informací byly ale celkové náklady projektu okolo 55 milionů. Je ovšem třeba uvést, že katalog je jen jedním ze 186 výstupů, na nichž pracovalo celkem 595 autorů. V rámci projektu vzniklo například více než třicet metodik pro asistenty pedagoga, ve čtyřech krajích dva roky pracovala síť metodického vedení asistentů a v kurzech dalšího vzdělávání bylo proškoleny více než 7000 pedagogů.

- LN Mimochodem, jak se liší osobní asistent žáka od asistenta pedagoga?

Asistent pedagoga pomáhá učiteli při vzdělávání, osobní asistent při pohybu, sebeobsluze, hygieně a podobně u konkrétního dítěte. V případě dětí s těžkým zdravotním postižením dochází k určitému souběhu rolí.

- LN Ví se, kolik asistentů pedagoga působí ve školách dnes?

Asi devět tisíc osob. Předpokládáme ale, že jich bude potřeba ještě výrazně více.

- LN Máte přehled, kdo tu práci dělá?

Z šetření vyplynulo, že třicet procent tvoří osoby s vysokoškolským vzděláním, 53 procent asistentů pedagoga má středoškolské vzdělání s maturitou. Často jde o bývalé pedagogy nebo čerstvé absolventy, případně o osoby, které se requalifikovaly. Asistent pedagoga může mít třeba i jen základní vzdělání, pokud absolvuje příslušný kurz, který poskytují akreditované instituce. Pro práci ve třídách, kde se vzdělávají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, je ale nezbytné minimálně středoškolské vzdělání.

- LN Kolik vydělávají asistenti?

Průměr je okolo dvanácti tisíc korun za celý úvazek. Většina asistentů má ale jen částečný úvazek.

- LN Podívejme se na finanční stránku společného neboli inkluzivního vzdělávání celkově. Napřed jak je to dnes. Bere běžná škola, která vzdělává dítě s handicapem, nějaké peníze navíc?

Dostává příplatek jenom na děti se zdravotním postižením. Na děti se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním ne.

- LN Zkusme příklad.

Na dítě se závažnou sluchovou vadou či mentálním postižením školy příplatky dostávají.

- LN A co třeba na dítě s epilepsií nebo se závažnou formou diabetu?

Na tyto děti ne.

- LNA na dítě s autismem?

Pokud jde o autismus, příplatky jsou, ale pokud má žák jeho mírnější formu, tedy Aspergerův syndrom, je to kraj od kraje jinak. V některých krajích je Aspergerův syndrom považován za zdravotní postižení, v jiných jen za znevýhodnění.

- LN Na žáky se sociálním znevýhodněním nebo na ty, jejichž mateřštinou není čeština, neberou nic?

Na ty příplatky v současné době nejsou.

- LN Nově to má být jak?

Nově by školy měly dostat peníze na podpůrná opatření pro všechny děti, které je nezbytně potřebují, tedy i pro děti se sociálním nebo zdravotním znevýhodněním. Přitom bude jedno, jestli se dítě vzdělává v běžné nebo speciální škole, protože příspěvek na konkrétní podpůrná opatření dostane tam i tam.

- LN To může přijít státní rozpočet na dost peněz. Jsou nějaké odhady na kolik?

Je nesporné, že k nárůstu dojde. Dá se očekávat, že školy, které takové žáky už mají, ale nic na ně nečerpají, se o ty peníze postupně přihlásí. Pokud by ta částka měla jít za všemi a v rozsahu, o kterém se domníváme, že umožní optimální vzdělávání, pohybovala by se mezi sedmi a třinácti miliardami ročně. My ale neříkáme, že se jedná o nárůst proti současnému stavu, protože není známo, kolik nyní celkově stojí podpora vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Běžné i speciální školy totiž dnes čerpají prostředky i z jiných zdrojů než ze státního rozpočtu.